

Ngô i Việt khác ng i Nhật

Tác Giả: Ngô Nhân Du ng

Chúa Nhật, 17 Tháng 4 Năm 2011 17:14

Sau khi đ c tin, coi hình nh ho c ch ng ki n thái đ b nh t nh c a ng i Nhật B n sau cu c đ ng đ t và sóng th n v a qua,

chúng ta ph i công nh n dân Nhật có nh ng đ c tính mà mình ph i h c. Thái đ khiêm cung này r t c n thi t; vì n u mình không nhìn th y, không bi t th n ph c nh ng cái hay c a ng i khác thì cũng không bi t t s a ch a nh ng cái đ c a mình.

Nh ng không th so sánh Việt Nam v i Nhật B n hay v i b t c n c nào, đ nói dân t c này h n hay kém m t dân t c khác. Ng i mình có nh ng u đ m khác v i ng i Nhật, cũng nh ng i Nhật có nh ng nh c đ m khác v i mình. Chúng ta có th nhìn i v i con m t quân b nh, không thiên ki n, đ th y không ph i cái gì mình cũng nên gi ng nh ng i Nhật B n. Có th rút kinh nghi m v đ ng đ t v a qua đ th y xã h i Nhật B n có m t tinh th n kh c k và tr t t r t m nh; nh ng ng c l i h quá c ng r n, có khi thành c ch p. Trong khi cũng ph i công nh n dân Việt mình thì có tính m m đ o, linh đ ng nhi u khi quá đáng, c n ph i tránh.

Tuần báo Economist tuần ng thuở t sau tr n đ n đ t và sóng th n đánh vào làng Kesennuma, n i có h n 25 ngàn ng i ch t h c m t tích, cho th y gu ng máy chính quy n Nh t B n quá c ng nh c. Vì đ n đ t ng i dân ph i x p hàng ch đ i mua xăng; trong khi. Tuy các nhà máy l c đ u gia tăng h t đ n, s c ung c p xăng đ u không gi m đ n m c quá thi u th n; nh ng chính vi c áp đ n lu t l c cũng làm c nh thi u xăng tr m tr n h n. M t đ u lu t l Nh t b t các tr m xăng ph i đ tr m t s l n đ c ung c p cho 70 ngày. Ngay trong c nh m i đ n đ t xong, các tr m xăng khi th y s đ tr xu ng t i m c 70 ngày cũng ng ng bán. T t nhiên ng i tiêu th Nh t bình th n ch p nh n c nh khan hi m xăng do lu t l g y ra nh th ; vì b n ch t h luôn luôn tr n k lu t. Nh ng ng i ngoài thì ai cũng th y trong hoàn c nh kh n c p thì b o v m t đ u lu t nh v y là c ch p! Ph i đ i 10 ngày sau, chính ph trung n g m i cho phép các tr m xăng ch gi m t kho ng đ tr cho 45 ngày mà thôi!

Có th nói h th ng chính tr n c Nh t đ c xây đ n r t kiên c , xã h i quá tr t t , không uy n chuy n đ thích ng v i c n nguy bi n. Ngay khi b i tr n, h đã xóa b ch đ quân phi t đ c tài, nh ng c xã h i và h th ng hành chánh v n t ch c theo l i hàng đ c t trên xu ng đ i. M i sinh ho t chính tr , kinh t đ u đ t đ i s đ u hành c a ba th l c trong xã h i. Đó là gu ng máy hành chánh, các ngân hàng l n, và các đ i công ty. Ch a k , m t đ n chính tr g n nh n m đ c quy n trong h n n a th k , vì đ n T do Dân ch liên k t đ c c a ba th l c trên. Ng i dân Nh t th n nhiên ch p nh n tình tr n đó t năm 1947 khi b n Hi n Pháp dân ch đ c áp đ n. Nh đ n T do Dân ch và các đ n minh c a h trong gu ng máy hành chánh và gi i tài phi t đã mang l i cu c s ng th nh v n g, v i nh ng ng i lãnh đ o có t cách đáng kính tr n cho nên dân Nh t v n ch p nh n. Nh ng m t h th ng chính tr t p trung và ch huy nh v y ch a s n m i r i ro, n u dân trí không cao h c n u ng i cai tr không l n g thi n.

Thói quen r m p tuân theo l nh trên c a ng i dân và quy n hành t p trung vào gu ng máy hành chánh đó không còn thích h p khi ph i đ i phó v i nh ng bi n c b t ng l n.

Ng i Nh t B n đã nhìn th y nh c đ i m đó m t l n trong v đ n đ t Kobe năm 1995. Năm đó, chính ph Nh t lúng túng và ch m ch p tr c tai bi n l n lao (ph i công b ng mà nói thêm r ng chính ph M cũng lúng túng nh v y trong th i gian bão Katrina). Cu c đ n đ t Kobe đã khi n nhi u ng i Nh t c m th y m t lòng tin vào kh năng c a h . Năm nay chính ph Naoto Kan đã ph n n g r t nhanh trong vi c tr n an tinh th n dân chúng. Các công ch c b Kinh T , Th ng M i và Công Ngh làm vi c ngày đêm, có lúc làm vi c trong bóng t i đ ti t ki m đ i n. Nh ng gu ng máy hành chánh v n ch y theo thói quen c h u.

M t ngh sĩ đ n đ i l p, ông Kouta Matsuda đã c g ng đ i c p c u vùng Miyagi mà ông là đ i bi u. V n là m t nhà kinh doanh thành công, ông Matsuda đã lái m t chi c xe t i nh 4 t n ch ph m v t t i giúp các c tri c a mình. Nh ng c nh sát không cho phép ông lái chi c xe đó trên con đ n g dành cho xe t i. B i vì đã có l nh con đ n g đó đ c dành riêng cho các xe c p c u. Ông cho bi t t i Miyagi còn r t nhi u th c ph m nh ng thi u m t h th ng phân ph i h u

hiếu.

Sau đó, ông Matsuda đã mua một chiếc máy bay trực thăng cho ăn, thu c men và d ng c đ s c đi n cho máy đi n tho i đi đ ng t i Miyagi; nh ng c nh sát không cho phép máy bay đáp xu ng. Cũng vì đã có l nh c m. Ông bèn xin phép đ c th c các ph m v t t máy bay xu ng đ t; l i b t ch i, vì làm nh v y là trái lu t l , m c dù chiếc tr c thăng bay là là ch cách m t đ t có m t mét!

Ngô Nhân r t tr ng k lu t. M t chuy n xe l a ph i ng ng ch y trong 16 ti ng đ ng h , nh ng t t c các hành khách v n bình tĩnh và l đ ; các phòng v sinh v n s ch s không m t v t nh . Đ c tính k lu t c a c m t dân t c r t đáng kính ph c. Nh ng thi hành lu t l m t cách c ng nh c thì không nên, s tr thành c ch p. Ngô Nhân Vi t Nam trái l i; có thói quen s ng linh đ ng, “chín b làm m i.” Nh ng bi n báo, uy n chuy n thái quá thì có khi s thành vô k lu t.

Gi a hai thói x u, tính c ng nh c và thi u k lu t, chúng ta không th nói thói nào x u h n. Nh ng ng i ta ch ph m l i c ng nh c ho c c ch p khi ph i đ i phó v i nh ng hoàn c nh b t th ng. Nghĩa là nh ng tr ng h p hi m hoi. Trong hoàn c nh bình th ng, gi đ ng k lu t thì không g i là c ch p n a. Còn thói “bi n báo” có khi b t ch p k lu t thì n u đã t p nhi m s khó b ; có th s tr thành m t thói x u th ng xuyên, xã h i s khó s ng h nh phúc.

T i sao Ngô Nhân v i Ngô Nhân Vi t mình khác nhau nh v y? Nh ng thói quen có tính cách t p th này ch c đã thành hình su t chi u dài l ch s m i dân t c. Trong h n m t ngàn năm g n đây, l p ng i đ c kính tr ng nh t trong xã h i Vi t Nam là các nhà Nho. Nh t B n, l p ng i u tú là nh ng võ sĩ, đ ng c p bushi xu t hi n t th i đ i Bình An (Heian, 794-1185). Năm 1185 T ng quân Minamoto Yoritomo bi n t ng l p Samurai thành m t đ nh ch chính th c. H cũng đ c rèn luy n theo luân lý Nho giáo gi ng nh các nhà Nho Vi t Nam; nh ng ng i Nh t l y các võ sĩ làm g ng. Nho giáo truy n vào n c Nh t qua ng Hàn Qu c. Năm 285, Vua Keun Ch’ogo thu c tri u đ i Paekche đã c m t nhà Nho là Wang In đem 10 ch ng trong sách Lu n Ng v cu n Nh t Thiên T (Senjimon) sang Nh t B n. Nho giáo đ c đ a sang Vi t Nam s m h n; chính th c b t đ u t th i Sĩ Nhi p (187-226). Cùng h c m t h th ng đ o lý nh ng n c Nh t thì đ ng c p võ sĩ là tiêu bi u cho n n đ o đ c, nh n m nh đ n lòng trung thành tuy t đ i v i ch nh n, t c là các s quân; trong khi đó n c ta chính các nhà Nho, t c là nh ng văn nh n, là l p ng i chuy n ch đ o lý.

Văn khác v i võ; Ngô Nhân c ng còn ng i mình nhu. Vì k lu t là đi u ki n s ng còn c a các ng i ra chi n tr n, còn các nhà văn c n đ c t do, và nghĩ đ n tình h n lý, tr ng nh ng

cá tính để thù hằn tính chất đồng nghiệp của tập thể. Dân tộc nào cũng cần biết khai triển những ưu điểm của nền văn hóa mình trong khi phê phán những khác.

Khung cảnh thiên nhiên có thể thay đổi liên tục. Khổng Tử đã nhận xét về cảnh quan của địa phương trên tính khí con người: “Khoan như dĩ giáo, bất báo vô đạo, nam phàm người chỉ có người dã; quân tử chỉ. Như kim cách, tử chi bất ym, bất phàm người chỉ có người dã; nhi có người giết chỉ” (Dĩ y dĩ người và lòng khoan như; không báo thù kẻ vô đạo, đó là sự cảm nhận của người phương Nam; người quân tử theo đó. Như người áo giáp, binh khí; chết cũng không sợ, đó là sự cảm nhận của người phương Bắc; người hùng mạnh theo đó, Trung Dung, chương 10). Trong câu trên Khổng Tử nói đến những người dân không phải người Hán sống ở phía Nam Trường Giang và phía Bắc vùng châu thổ Hoàng Hà. Dân Nhật Bản có sự cảm nhận của người phương Bắc, người Việt Nam có sự cảm nhận của người phương Nam.

Nhu quá thành vô luật, con người qua thành có chấp. Mọi dân tộc Việt và Nhật có nhu cầu ưu điểm và những điểm khác nhau. Cả hai nền văn Việt Nam và Nhật Bản đều chú ý đến những cảnh luân lý Nho giáo cũng như dân Hàn Quốc; và mọi người đã phát triển trên những con đường khác nhau. Chúng ta không nên thấy những thói quen xấu của người Việt Nam gần đây mà nghĩ rằng đó là những tật xấu có từ lâu, do bản tính dân tộc. Thực ra đời đa số những thói xấu như sống vô luật, vô luật, trộm cắp tài sản; đến cảnh quan cảnh tham nhũng, vô trách nhiệm, khinh dân, như chúng ta đang chứng kiến trong xã hội hiện nay đều là do ngoại cảnh gây ra, hoặc đẩy lên đến mức độ quá cao, quá liều. Vì thế nên bắt chính, hạn chế lo, điều này ai cũng biết.

Nhật Bản là một nền dân chủ, tinh thần võ sĩ và luân lý Nho giáo vẫn tồn tại mặc dù chế độ chính trị thay đổi. Những truyền thống của dân Nhật cũng dựa trên những nhu cầu điểm trong hệ thống chính trị, hiện rõ qua việc đồng đội và qua. Nội bộ Nhật là trong văn nhà máy điển nguyên tắc Daiichi.

Như trên đã nói, hệ thống chính trị Nhật Bản tuy là dân chủ nhưng vẫn quá tập trung. Để biết là giới thiệu bên nhóm quản lý tài chính, kinh tế, có tác động quá chặt chẽ với hệ thống hành chính. Người Nhật đoàn kết và tin cậy nhau, nhìn ai cũng thấy người ta làm việc thi, chính trị, ai cũng trông công ích, có tinh thần trách nhiệm; đó là một ưu điểm tập thể như truyền thống võ sĩ đạo. Nhưng khi những công chức có nhiệm vụ kiểm soát giới quản lý trong lãnh vực mà tin tưởng quá đáng vào những người mình phải kiểm soát, thì họ rất dễ phạm những sai lầm. Tinh thần công tác một thời đó khi trong hệ thống bắt buộc thói quen chết vì, tranh luận, thói quen nghỉ ngơi, phải kiểm tra và tái kiểm tra. Khi nhà quản lý bỏ qua không quan tâm đến những báo động về mặt rủi ro mà giới công chức đồng ý một cách dè dặt thì công chúng sẽ lãnh hậu quả xấu. Mặc dù giới công chức Nhật không có luật về giới quản lý kinh doanh, nhưng họ có thể làm không tròn nhiệm vụ kiểm soát chỉ vì hai bên đoàn kết và tin cậy nhau quá đáng!

T m i năm qua nhi u chuyên gia đ c l p đã báo đ ng công ty đ n l c TEPCO, ch nhn nhà máy Daiichi r ng các lò nguyên t đó, do các k s M thi t k t n a th k tr c, đã l i th i, Nh ng các báo đ ng đó b b qua. Các chuyên viên ở nhà máy đã không th c hi n đ nh ng cu c thanh tra k thu t đ nh k b t bu c, k c l n tr c ngày đ ng đ t hai tu n. Khi đ ng đ t x y ra, các lò nguyên t đang gi ch a nhi u th i nguyên li u h t nhn đã dùng r i, nhi u h n con s t i đa đ c gi . M t tháng tr c ngày đ ng đ t, các công ch c đã ch p thu n l i yêu c u c a công ty TEPCO tr n h n vi c s đ ng sáu lò nguyên t thêm 10 năm n a m c dù đã có nh ng báo đ ng là s c ch u đ ng quá n ng n r i.

Không ai nghi ng gi i công ch c Nh t B n đã d dãi v i công ty đ n l c vì đ c h i l . Tuy nhiên, trong h th ng đ u hành kinh t cũng nh chính tr m t qu c gia, sau khi t o ra nh ng đ nh ch cân b ng đ t ki m soát thì v n còn ph i t o thêm thói quen ch t v n, tranh lu n v i nhau, ch không th nhn danh tình đoàn k t mà hoàn toàn tin t ng nhau. Đây là m t v n đ văn hóa ch không còn là chính tr n a.

T t nhiên, dù h th ng chính tr n c Nh t có nh c đ m nh th , nó cũng trăm l n t t h n m t h th ng chính tr hoàn toàn đ a trên tham nhũng và tình th n bè đ ng, b t ch p công ích và đ o lý. Nh ng xin đ ng ai nghi r ng tình tr ng x u xa tàn t đó là do b n ch t c a ng i Việt Nam t o ra! Không ng i Việt Nam nào ch p nh n tình tr ng đó. Khi so sánh v i n c ngoài, ai cũng c m th y nh c nh.